

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА
КАФЕДРА РЕЖИСУРИ ТА АКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ІМЕНІ НАРОДНОЇ
АРТИСТКИ УКРАЇНИ ЛАРИСИ ХОРОЛЕЦЬ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор
з науково-педагогічної роботи
Людмила СТЕПАНЕНКО

«30» серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГОЛОСОВИЙ ТРЕНІНГ:
МОВНИЙ ТРЕНІНГ, ВОКАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ
для здобувачів вищої освіти

Галузь знань	02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність	026 «Сценічне мистецтво»
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	«Акторська майстерність»
Спеціалізація	
Вид дисципліни	обов'язкова
	(за наявності)
Форма навчання	<u>денна, заочна</u>
Навчальний рік	<u>2023/2024</u>
Кількість кредитів ECTS	<u>8/240</u>
Мова викладання, навчання й оцінювання	<u>українська</u>
Форма підсумкового контролю	<u>залік, екзамен</u>

Викладачі: Вежневель Ірина Леонідівна, Рудніцька Олександра Олександрівна

Пролонгація за рішенням науково-методичної ради НАКККіМ

УДК 792.02(075.8)

Розробник:

ВЕЖНЕВЕЦЬ Ірина Леонідівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри академічного і естрадного вокалу та звукорежисури (розділ «Вокальний тренінг»);

МАТУШЕНКО Валерій Борисович, професор НАКККіМ, доктор філософії, кандидат культурології, професор кафедри режисури та акторської майстерності імені народної артистки України Лариси Хоролець, заслужений працівник культури України (розділ «Мовний тренінг»);

РУДНІЦЬКА Олександра Олександрівна, старший викладач кафедри режисури та акторської майстерності імені народної артистки України Лариси Хоролець (розділ «Мовний тренінг»).

ПОГОДЖЕНО:

Директор інституту сучасного мистецтва

Михайло
КУЛИНЯК

ЗАТВЕРДЖЕНО:

В.о. зав. кафедри режисури та акторської майстерності імені народної артистки України Лариси Хоролець

Віктор
ГИРИЧ

Протокол № 11 від «30» червня 2023 р.   Протокол № 13 від «21» червня 2023 р.

Погоджено з гарантом освітньої програми «Акторська майстерність»

Гарант освітньої програми Ольга ШЛЕМКО

Схвалено науково-методичною радою Академії

Протокол № 6 від «28» серпня 2023 р.

Голова науково-методичної ради Людмила СТЕПАНЕНКО

© Вежневцев І.Л., Матушенко В.Б.,
Рудніцька О.О., 2023
© НАКККіМ, 2023

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Анотація (опис) навчальної дисципліни(у т. ч. міждисциплінарні зв'язки).

Навчальна дисципліна «Голосовий тренінг» складається з двох розділів: «Мовний тренінг» та «Вокальний тренінг», передбачена спеціальністю 026 «Сценічне мистецтво» ОПП «Акторська майстерність» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Відповідно до навчального плану ця дисципліна є обов'язковою і вивчається здобувачами вищої освіти на першому курсі в першому та другому семестрах. Формою підсумкового контролю є залік і екзамен.

Навчальна дисципліна Голосовий тренінг має міждисциплінарний зв'язок з такими дисциплінами як «Акторська майстерність», «Сценічне мовлення».

2. Мета розділу «Мовний тренінг» – набуття здобувачами теоретичних і практичних навичок володіння голосом та мовленнєво-артикуляційним апаратом.

Мета розділу «Вокальний тренінг»: виявити, сформувати і реалізувати співацькі виконавські здібності у взаємозв'язку з теоретичними знаннями в царині вокального мистецтва; набуття практичного досвіду вокального співу для майбутньої професійної акторської та викладацької діяльності відповідно до різноманітних художніх напрямів.

3. Завдання:

- опанувати теоретичні засади з голосового тренінгу;
- набути навичок у роботі над голосом, диханням і артикуляцією;
- оволодіти методикою звучання голосу, роботи із резонаторами;
- оволодіння теоретичними, практичними знаннями з вокалу відповідно до фахових компетентностей;
- засвоєння методів практичної доцільності використання музичних творів, специфіки їх інтерпретацій у професійній діяльності;
- підготовка актора, здатного до продукування нових, оригінальних художніх ідей і їх втілення.

4. Компетентності, яких набуває здобувач при вивченні дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми «Акторська майстерність».

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій.

ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК7. Здатність працювати в команді.

ЗК9. Здатність до абстрактного, критичного, креативного і образного мислення.

ЗК10. Здатність виявляти національну свідомість, патріотизм, дбати про національно-культурний і духовний розвиток України, плекати традиційні національні й загальнолюдські цінності.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК2. Здатність до творчого сприйняття світу та його відтворення у художніх сценічних образах.

СК3. Здатність до ефективної діяльності у колективі в процесі створення сценічного твору, керівництва роботою і / або участі у складі творчої групи в процесі його підготовки.

СК5. Здатність до публічної презентації результату своєї творчої (інтелектуальної) діяльності.

СК6. Здатність до оперування специфічною системою художньо-виражальних та технічних засобів відтворення креативного задуму при створенні та виробництві сценічного твору.

СК8. Здатність оперувати новітніми інформаційними й цифровими технологіями в процесі реалізації художньої ідеї, осмислення та популяризації творчого продукту.

СК10. Здатність до креативного мислення, критичного аналізу, оцінки та синтезу нових складних ідей у творчо-виробничій сценічній діяльності.

СК14. Здатність аналізувати твори літератури і мистецтва на основі критичного осмислення теорій, принципів, методів і понять сценічного мистецтва.

СК15. Здатність вільно орієнтуватися у напрямках, стилях, жанрах та видах сценічного мистецтва, творчій спадщині видатних майстрів.

СК18. Здатність сформулювати і керуватися у творчій діяльності актора власним над-надзавданням, спрямованим на розвиток українського театраль-ного мистецтва, моделювання його засобами розвитку морально здорового суспільства, виховання патріотизму, волі, національної гідності.

СК19. Здатність бути мовною особистістю, виявляючи мовну та мовлен-нєву компетентність, професійне володіти сценічним мовленням, красномов-ством, фаховою мовою сценічного мистецтва.

5. Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН2. Мати концептуальні наукові та практичні знання у сфері сценіч-ного мистецтва.

ПРН3. Вільно спілкуватися з професійних питань державною та інозем-ною мовами усно і письмово.

ПРН4. Здійснювати пошук необхідної інформації у професійній літера-турі, в мережі Інтернет та інших джерелах.

ПРН8. Обирати, аналізувати та інтерпретувати художній твір для показу (демонстрації), самостійно обирати критерії для його оцінки.

ПРН9. Співвідносити мистецькі ідеї та твори із соціальним, культурним та історичним контекстом для глибшого їх розуміння.

ПРН10. Обирати оптимальні художньо-виражальні та технічні засоби відтворення креативного задуму при реалізації сценічного твору (проекту).

ПРН15. Аналізувати та оцінювати досягнення художньої культури, тво-ри літератури та мистецтва з урахуванням історичного контексту. Здійснювати

аргументований критичний аналіз творів сценічного мистецтва. Виявляти тенденції розвитку сучасного мистецько-художнього процесу.

ПРН16. Визначати творчі можливості та перспективи особистого розвитку, здійснювати психологічну саморегуляцію.

ПРН17. Аналізувати та враховувати естетичні запити глядачів.

ПРН18. Знати основні закони психології творчості.

ПРН21. Презентувати результати професійної діяльності та проектів у сфері сценічного мистецтва, доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, аргументацію та власний досвід.

ПРН22. Знати основні закони акторської майстерності; володіти виконавськими вміннями, виявляти мовну та мовленнєву компетентність, володіння сценічним мовленням, розкривати внутрішній світ, соціальні, психологічні, національні риси персонажа.

Програма навчальної дисципліни складається з восьми модулів:

Розділ «Мовний тренінг»

Модуль 1. Робота над диханням

Модуль 2. Робота над артикуляцією

Модуль 3. Робота над голосом та орфоепією

Модуль 4. Мовленнєво-голосові навички в роботі із текстом

Розділ «Вокальний тренінг»

Модуль 5. Будова голосового апарату, співоче дихання

Модуль 6. Початок (характер) утворення вокального звуку. Резонансний спів

Модуль 7. Вокальна дикція. Охорона і гігієна голосу

Модуль 8. Мовлення у співі. Кантилена (cantilena)

2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

для денної форми навчання

№ з/п	Назва розділу і теми	кількість годин							
		денна форма							
		у тому числі							
		усього	л	с	п	лаб	інд	м.к.	с.р.
МОДУЛЬ 1. РОБОТА НАД ДИХАННЯМ									
1.1.	Теоретичні та практичні засади діафрагмально-реберного дихання	14			6				8
1.2.	Практичні вправи для опанування діафрагмально-реберним диханням	14			8				6
1.3.	Модульний контроль	2						2	
	Разом за модуль 1	30	-	-	14			2	14
МОДУЛЬ 2. РОБОТА НАД АРТИКУЛЯЦІЄЮ									
2.1.	Будова артикуляційного апарату	6			6				8
2.2.	Вправи на тренування та покращення артикуляційного апарату	22			8				6
2.3.	Модульний контроль	2						2	
	Разом за модуль 2	30	-	-	14			2	14
МОДУЛЬ 3. РОБОТА НАД ГОЛОСОМ І ОРФОЕПІЄЮ									
3.1.	Голос: резонатори, реєстри. Вправи на опанування голосом	14			6				8
3.2.	Орфоепічні норми української мови. Вправи на дикційно-орфоепічне опанування норм української мови	14			8				6
3.3.	Модульний контроль	2						2	
	Разом за модуль 3	30	-	-	14			2	14
МОДУЛЬ 4. МОВЛЕННЄВО-ГОЛОСОВІ НАВИЧКИ В РОБОТІ ІЗ ТЕКСТОМ									
4.1.	Формула логічного аналізу-розбору тексту	8			4				4
4.2.	Перехід від головного до грудного реєстру в роботі над текстом	10			4				6
4.3.	Артикуляційні та орфоепічні норми в роботі над текстом. Характерність у голосі та подачі	10			6				4
4.4.	Модульний контроль	2						2	
	Разом за модуль 4	30	-	-	14			2	14
	Разом з розділу	120	-	-	56			8	56
МОДУЛЬ 5. БУДОВА ГОЛОСОВОГО АПАРАТУ, СПІВОЧЕ ДИХАННЯ									
5.1.	Вступ. Голосовий апарат, фонація, імпеданс	6			2				4
5.2.	Народні пісні, професійні обробки народних пісень	6			4				2
5.3.	Типи співацького дихання. Вправи на розвиток дихання	8			4				4
5.4.	Народні пісні, естетика співу.	8			4				4
5.5.	Модульний контроль	2						2	
	Разом за модуль 5	30			14			2	14
МОДУЛЬ 6. ПОЧАТОК (ХАРАКТЕР) УТВОРЕННЯ ВОКАЛЬНОГО ЗВУКУ. РЕЗОНАНСНИЙ СПІВ									
6.1.	Три види атаки звуку. Вправи на атаки звуку	6			4				2
6.2.	Жанр романсу: теорія, історія, сучасність	8			4				4

6.3.	Резонаторна система. Резонансний спів	6			2				4
6.4.	Сучасний романс	8			4				4
6.5.	Модульний контроль	2						2	
	Разом за модуль 6	30			14			2	14
МОДУЛЬ 7. ВОКАЛЬНА ДИКЦІЯ. ОХОРОНА І ГІГІЄНА ГОЛОСУ									
7.1.	Дикція та артикуляція. Вправи на розвиток співочої дикції	6			4				2
7.2.	Вокальна музика кіно і театру	8			4				4
7.3.	Профілактика захворювань голосового апарату, Професійна гігієна голосу	6			2				4
7.4.	Вокальні вправи, дикційні; сольний, ансамблевий спів	8			4				4
7.5.	Модульний контроль	2						2	
	Разом за модуль 7	30			14			2	14
МОДУЛЬ 8. МОВЛЕННЯ У СПІВІ. КАНТИЛЕНА (CANTILENA)									
8.1.	Культура мови у співі. Правила орфоєпії	6			4				2
8.2.	Вокальні вправи, дикційні; ансамблевий спів	8			4				4
8.3.	Кантиленна манера співу	6			2				4
8.4.	Вокальні вправи, дикційні; сольний і ансамблевий спів	8			4				4
8.5.	Модульний контроль	2						2	
	Разом за модуль 8	3			14			2	14
	Разом з розділу	120	-	-	56	-	-	8	56
	Разом з дисципліни	240	-	-	112	-	-	16	112

для заочної форми навчання)

№ з/п	Назва розділу і теми	кількість годин							
		заочна форма							
		усього	у тому числі						
л	с		п	лаб	інд	м.к.	с.р.		
МОДУЛЬ 1. РОБОТА НАД ДИХАННЯМ									
1.1.	Теоретичні засади діафрагмально-реберного дихання	14			2				12
1.2.	Практичні вправи для опанування діафрагмально-реберним диханням	16			4				12
1.3.	Модульний контроль	-						-	
	Разом за модуль 1	30	-		6			-	24
МОДУЛЬ 2. РОБОТА НАД АРТИКУЛЯЦІЄЮ									
2.1.	Будова артикуляційного апарату	14			2				12
2.2.	Вправи на тренування та покращення артикуляційного апарату	16			2				14
2.3.	Модульний контроль	-						-	
	Разом за модуль 2	30	-		4				26
МОДУЛЬ 3. РОБОТА НАД ГОЛОСОМ І ОРФОЄПІЄЮ									
3.1.	Голос: резонатори, регістри. Вправи на опанування голосом	14			2				12
3.2.	Орфоєпічні норми української мови Вправи на дикційно-орфоєпічне опанування норм української мови	16			4				14
3.3.	Модульний контроль	-						-	
	Разом за модуль 3	30	-		6				24

МОДУЛЬ 4. МОВЛЕННЄВО-ГОЛОСОВІ НАВИЧКИ В РОБОТІ ІЗ ТЕКСТОМ								
4.1.	Формула логічного аналізу-розбору тексту	9			1			8
4.2.	Перехід від головного до грудного регістру в роботі над текстом	9			1			8
4.3.	Артикуляційні та орфоепічні норми в роботі над текстом. Характерність в голосі та подачі	10			2			8
4.4.	Модульний контроль	2					2	
	Разом за модуль 4	30	-		4		2	24
	Разом з розділу «Мовний тренінг»	120	-		20		2	98
МОДУЛЬ 5. БУДОВА ГОЛОСОВОГО АПАРАТУ, СПІВОЧЕ ДИХАННЯ								
5.1.	Вступ. Голосовий апарат, фонація, імпеданс	7			1			6
5.2.	Народні пісні, професійні обробки народних пісень	7			1			6
5.3.	Типи співацького дихання. Вправи на розвиток дихання	8			2			6
5.4.	Народні пісні, естетика співу	8			2			6
5.5.	Модульний контроль							
	Разом за модуль 5	30			6		-	24
МОДУЛЬ 6. ПОЧАТОК (ХАРАКТЕР) УТВОРЕННЯ ВОКАЛЬНОГО ЗВУКУ. РЕЗОНАНСНИЙ СПІВ								
6.1.	Три види атаки звуку. Вправи на атаки звуку	7			1			6
6.2.	Жанр романсу: теорія, історія, сучасність	7			1			6
6.3.	Резонаторна система. Резонансний спів	7			1			6
6.4.	Сучасний романс	9			1			8
6.5.	Модульний контроль							
	Разом за модуль 6	30			4		-	26
МОДУЛЬ 7. ВОКАЛЬНА ДИКЦІЯ. ОХОРОНА І ГІГІЄНА ГОЛОСУ								
7.1.	Дикція та артикуляція. Вправи на розвиток співочої дикції	7			1			6
7.2.	Вокальна музика кіно і театру	7			1			6
7.3.	Профілактика захворювань голосового апарату, Професійна гігієна голосу	8			2			6
7.4.	Вокальні вправи, дикційні; сольний, ансамблевий спів	8			2			6
7.5.	Модульний контроль	-						
	Разом за модуль 7	30			6			24
МОДУЛЬ 8. МОВЛЕННЯ У СПІВІ. КАНТИЛЕНА (CANTILENA)								
8.1.	Культура мови у співі. Правила орфоепії	7			1			6
8.2.	Вокальні вправи, дикційні; ансамблевий спів	7			1			6
8.3.	Кантиленна манера співу	7			1			6
8.4.	Вокальні вправи, дикційні; сольний і ансамблевий спів	7			1			6
8.5.	Модульний контроль	2					2	
	Разом за 4 модуль	30			4		2	24
	Разом з розділу «Вокальний тренінг»	120	-	-	20	-	-	2
	Разом з дисципліни «Голосовий тренінг: мовний тренінг, вокальний тренінг»	240	-	-	40	-	-	4

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. РОБОТА НАД ДИХАННЯМ

Тема 1.1. Теоретичні та практичні засади діафрагмально-реберного дихання

Анотація до теми 1.1.

Актуальність навчальної дисципліни «Голосовий тренінг», її роль і значення в професійному становленні. Дихання як основа дисципліни «Голосовий тренінг». Мета, основні завдання навчальної дисципліни. Навчальна дисципліна в процесі формування інтегральних, загальних і спеціальних (фахових) компетентностей. Програмні результати навчання.

Змістовні модулі, тематичний план лекційних занять, завдання для практичних занять і самостійної роботи. Методика оцінювання запропонованих у дисципліні видів навчальної та практичної роботи.

План

1. Актуальність навчальної дисципліни «Голосовий тренінг», її роль, місце в культурологічному знанні.
2. Мета й основні завдання навчальної дисципліни.
3. Набуті при засвоєнні запропонованого навчального матеріалу компетентності.
4. Тематичний план і методика оцінювання.

Практичне заняття до теми 1.1. № 1.

Мета: навчити здобувачів визначати діафрагмально-реберне дихання. Вміння користуватись ним не лише на сцені, але й у побуті. Застосовувати виявлені й самостійно осмислені знання на практиці.

Практичні завдання

Вправи на діафрагмально-реберне дихання. Самоконтроль у побуті та на сцені.

Практичне заняття до теми 1.1. № 2.

Мета: навчити здобувачів визначати діафрагмально-реберне дихання. Виховання носового та фонаційного дихання. Застосовувати виявлені й самостійно осмислені знання на практиці.

Практичні завдання

Вправи на діафрагмально-реберне дихання. Самоконтроль у побуті та на сцені.

Практичне заняття до теми 1.1. № 3

Мета: закріплення навичок користуванням діафрагмально-реберним диханням. Виховання носового та фонаційного дихання. Застосовувати виявлені й самостійно осмислені знання на практиці.

Практичні завдання

Вправи на діафрагмально-реберне дихання. Самоконтроль у побуті та на сцені.

Практичне заняття до теми 1.1. № 4–6

Мета: закріплення навичок користуванням діафрагмально-реберним диханням. Виховання носового та фонаційного дихання Опора звуку. Застосовувати виявлені й самостійно осмислені знання на практиці.

Практичні завдання

Вправи на діафрагмально-реберне дихання. Самоконтроль у побуті та на сцені.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.1.

Практичні завдання

1. Самоконтроль над диханням: вдих через ніс. Закріплення на опорі. Перевірка дихання за допомогою самоконтролю: живіт, ребра.

2. Прочитати про методика О. Стрельнікової – як здійснювати самоконтроль у побуті та на сцені діафрагмально-реберного дихання.

Література: 1–4, 8, 12, 13.

Тема 1.2. Практичні вправи для опанування діафрагмально-реберним диханням

Практичні заняття до теми 1.2. № 7–20

Мета: виховання діафрагмально-реберного дихання за допомогою різних технік і вправ на укріплення звуку на опорі.

Практичні завдання

1. Вправа «свічка». Контроль дихання, закріплення на опорі.

2. Вправа переривчаста «свічка». Дихання за допомогою роботи діафрагми та ребер, виштовхування звуку.

3. Вправи на розробку дихального апарату, збільшення об'єму легенів за методикою О. Стрельнікової: «маяк», «маяк навхрест», «насос», «скручування» тощо.

4. Вправи із навантаженням на діафрагму: підняття ніг-вдих, опускаються ноги-рахунок до 10, 15, 20 на одному диханні, «велосипед із рахунком».

5. Вправи на довгий видих.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.2.

Практичні завдання

Виконувати вдома щоранку перед заняттями вправи на дихання по 10 хвилин.

Література: 1–4, 8.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 1

Форма модульного контролю над опануванням темою «Теоретичні та практичні засади діафрагмально-реберного дихання» відбувається практично. Кожен здобувач розповідає теоретичну складову: описує типи дихання та їхні особливості. Діафрагмально-реберне дихання: студент показує, як оволодів технікою дихання, як ставити звук на опору. Здобувачі розповідають про кожну вправу – для чого вона, що тренує, і демонструють практичне виконання.

МОДУЛЬ 2. РОБОТА НАД АРТИКУЛЯЦІЄЮ

Тема 2.1. Будова артикуляційного апарату

Практичні заняття до теми 2.1. № 21, 22

Мета: вивчити будову артикуляційного апарату, вміти користуватись елементами артикуляційного апарату під час виконання вправ з артикуляції, розуміти роль органів артикуляції в утворенні звуків мовлення.

Практичні завдання

Під час вивчення будови артикуляційного апарату робити вправи на тренування кожного із елементів артикуляції – губи, язик, маленький язичок, піднебіння, нижні та верхні альвеоли, зуби – для створення правильного звуку.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.1.

Практичні завдання

Вправи для самоконтролю.

Література: 1–4, 8, 9, 11.

Тема 2.2. Вправи на тренування та покращення артикуляційного апарату

Практичні заняття до теми 2.2. № 23-38

Мета: тренування артикуляційного апарату, володіння технікою мовлення, вміти виявляти дефекти дикції та тренувати правильну позицію артикуляційного апарату для звукотворення.

Практичні завдання:

1. Вправи для губів: почісування, трубочка, верхня губа підіймається, нижня опускається, посмішка із зубами та без зубів тощо. Контролювати, аби щелепа не рухалась при виконанні вправ.

2. Вправи для язика: «трубочка», «змія», «плоский язик», «уколи», «мавпочка» тощо. Контролювати, щоб не рухалась нижня щелепа та не змінювалась міміка: не затискати м'язи шиї, лоб при виконанні вправи.

3. Вправи для нижньої щелепи: підйом вгору, вниз, в сторони, кругові рухи тощо. Контролювати м'язи обличчя та не затискати щелепу при виконанні вправи. Не допускати похрускування щелепи.

4. Вправи для м'якого піднебіння: відкриття рота, позіхання, мугикання.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.2.

Практичні завдання

1. Виконувати вдома щоранку комплекс вправ на розминку артикуляційного апарату (10–15 хвилин). Контроль над якістю виконання. На початок роботи над артикуляційним апаратом кожна вправа на кожному із позицій (губи, язик, щелепа, м'яке піднебіння) виконується повільно та ретельно.

2. Кожен здобувач визначає, чи є в нього дефекти артикуляції за допомогою вивченого матеріалу, та намагається самостійно вдома виправити недоліки. На кожному з практичних занять здобувачі демонструють виконану вдома роботу над виправленням дефектів, викладач регулює та направляє студента в постановці правильного артикуляційного апарату та звукоутворення.

Література: 4–10, 18, 19.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 2

Форма модульного контролю над опануванням темою «Робота над артикуляцією» відбувається практично. Кожен здобувач розповідає теоретичну складову: описує будову артикуляційного апарату і показує своє володіння вправами на артикуляцію. Розповідає про кожну вправу, для чого вона, що тренує та практично відтворює. Кожен здобувач звітує, чи були дефекти в артикуляції та як він впорався з ними.

МОДУЛЬ 3. РОБОТА НАД ГОЛОСОМ І ОРФОЕПІЄЮ

Тема 3.1. Голос: резонатори, реєстри. вправи на опанування голосом

Практичні заняття до теми 3.1. № 39–48

Мета: вивчити будову голосового апарату, навчитись відрізняти практично та теоретично реєстри від резонаторів, опанувати технікою переходу від грудного реєстру до високого в розмовному тоні та сценічному, розвинути грудний резонатор за допомогою запропонованих вправ.

Практичні завдання

1. Грудний резонатор: його роль і функції для актора. Вправи на розвиток грудного резонатору: протяжні ноти, годинник, музика тощо. Контроль дихання та м'якого піднебіння під час виконання вправ.

2. Головний резонатор: його функції та роль для актора. Вправи на розвиток головного резонатору: «антенка», «котики» тощо. Контроль дихання, м'якого піднебіння, міміки та опущеної щелепи під час виконання вправ.

3. Грудний, середній, головний реєстри: їхні функції та роль для актора, взаємозв'язок із резонаторами. Вправи на розвиток резонаторів: «осінній день», «ліз лис», «у баби нероби» тощо. Контроль дихання, м'якого піднебіння, міміки та опущеної щелепи під час виконання вправ.

Завдання для самостійної роботи до теми 3.1.

Практичні завдання

Виконувати вдома щоранку комплекс вправ на розминку резонаторів і реєстрів (10–15 хвилин). Контроль якості виконання.

Література: 5–10, 14–16, 19.

Тема 3.2. Орфоепічні норми української мови.

Вправи на дикційно-орфоепічне опанування норм української мови

Практичні заняття до теми 3.2. № 49–58

Мета: опанування правилами орфоепії, вивчення скоромовок, чистомовок і звукосполучень для тренування дикційно-орфоепічних норм української мови.

Практичні завдання

1. Правила орфоепії: спрощення, асиміляція голосних і приголосних, тренування в розмовній та сценічній мові.

2. Тренування дикційної нормативності способом вимовляння вправ за допомогою залучення звукосполучень на кожен із приголосних звуків: б-п, д-т, з-с, г-х тощо.

3. Тренування дикційної нормативності способом вимовляння вправ за допомогою залучення скоромовок і чистомовок на кожен приголосний звук.

4. Вимовляння скоромовок і чистомовок у русі, контроль дихання та правил артикуляції.

Завдання для самостійної роботи до теми 3.2.

Практичні завдання

На кожне з практичних занять вчити дві нових скоромовки на кожен із приголосних звуків.

Вчити напам'ять звукосполучення, що запропоновані на практичних заняттях. Тренування вдома.

Література: 1–3, 5–9, 14–19.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 3

Форма модульного контролю над опануванням темою «Робота над голосом та орфоепією» відбувається практично. Кожен здобувач розповідає теоретичну складову: відмінність і спільність резонаторів та реєстрів, їхня роль для сценічного мовлення актора; демонструє оволодіння вправами, що були запропоновані на практичних заняттях. Демонструє засвоєння основних правил орфоепічних нормативів української мови та наводить приклади правильного звукоутворення. На кожен із приголосних звуків здобувач наводить по одній скоромовці. Студенти складають пари та демонструють засвоєні на практичних заняттях чистомовки в русі.

МОДУЛЬ 4. МОВЛЕННЄВО-ГОЛОСОВІ НАВИЧКИ В РОБОТІ З ТЕКСТОМ

Тема 4.1. Формула логічного аналізу розбору тексту

Практичні заняття до теми 4.1. № 59–64

Мета: вивчити формулу аналізу розбору тексту: паузи, логіка, емоційне наповнення.

Практичні завдання

1. Паузи як основний засіб донесення думки. Розбір пауз – логічних і психологічних за допомогою запропонованих текстів на занятті.
2. Логіка мовлення: пошук головних і другорядних слів у запропонованих на заняттях уривках. Опанування інтонаційною окраскою мовлення (інтонація не заради інтонації, а з підтекстом і задачами).
3. Пошук задач у запропонованих текстах, поділ тексту за композицією.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.1.

Практичні завдання

Кожному здобувачеві знайти уривок з описової прози, розібрати вдома за запропонованими на практичних заняттях формулами розбору уривка.

Література: 1–6, 8–11, 15–19.

Тема 4.2. Перехід від головного до грудного регістру в роботі над текстом

Практичні заняття до теми 4.2. № 65–72

Мета: опанування технікою переходу від головного регістру до грудного, і навпаки під час роботи із текстом.

Практичні завдання

1. Під час практичних занять проводити роботу з текстом (обраним уривком самостійно) над грудним регістром за допомогою вправ з третього модуля.
2. Під час практичних занять проводити роботу з текстом (обраним уривком самостійно) над головним регістром за допомогою вправ з третього модуля.
3. Композиційна побудова тексту: голосовий окрас. Пошук і становлення тембру голосу під час читання уривку.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.2.

Практичні завдання

Самостійна робота вдома над регістрами та резонаторами при вправах над текстом.

Література: 1–5, 8–11, 15–19.

Тема 4.3. Артикуляційні та орфоепічні норми в роботі над текстом. Характерність у голосі та подачі

Практичні заняття до теми 4.3. № 73–77

Мета: на прикладі обраного уривку вміти розбирати будь-який інший уривок за артикуляційними та орфоепічними нормами, вміти знаходити та користуватись характерністю голосом і подачею звуку.

Практичні завдання

1. Робота над регістрами та резонаторами при занятті з текстом. Пошук характерності голосу за допомогою запропонованих вправ.

2. Робота над артикуляцією та орфоепічними нормами при занятті над текстом за допомогою запропонованих вправ.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.3.

Практичні завдання

1. Робота вдома над регістрами та резонаторами при занятті над текстом. Пошук характерності голосу за допомогою запропонованих вправ.

2. Робота вдома над артикуляцією та орфоепічними нормами при занятті над текстом за допомогою запропонованих вправ.

Література: 1–5, 8, 9–11, 15–19.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 4

Форма модульного контролю над опануванням темою «Мовленнєво-голосові навички в роботі з текстом» відбувається практично. Кожен зі студентів розповідає обраний прозовий уривок.

ВОКАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

МОДУЛЬ 5. БУДОВА ГОЛОСОВОГО АПАРАТУ, СПІВОЧЕ ДИХАННЯ

Тема 5.1. Вступ. Голосовий апарат, фонація, імпеданс

Практичне заняття до теми 5.1. № 78

Актуальність навчальної дисципліни, мета, основні завдання. Фахові компетентності. Програмні результати. Особливості роботи з теоретичним завданням, практичні навички. Особливості синтезу музичного і театрального мистецтв, синтетичні жанри. Головні вимоги до голосу актора-співака. Будова голосового апарату, фонація, захисні механізми голосової функції, імпеданс.

План

1. Вступ, мета й основні завдання навчальної дисципліни.
2. Навчальна дисципліна і особливості роботи з теоретичним завданням, опанування практичними навичками в процесі навчання.
3. Особливості синтезу музичного та театрального мистецтв, синтетичні жанри, роль актора-співака.
4. Головні вимоги до голосу актора-співака.
5. Будова голосового апарату, фонація, захисні механізми голосової функції, імпеданс.

Завдання для самостійної роботи до теми 5.1.

1. Співак-актор. Спільні та відмінні риси голосоутворення.
2. Синтез мистецтв як головна складова ролі співака.
3. Етика творчих відносин (щодо роботи співака-актора).
4. Будова голосового апарату, фонація, захисні функції, імпеданс.
5. Підготувати одну народну пісню (бажано в повільному темпі) без акомпанементу для практичного заняття.

Практичне завдання:

6. Підготувати супровід (мінус) професійну обробку народної пісні для практичного заняття.

7. Дослідити літературні джерела (якщо вони є), умови створення; комплексний аналіз твору: історико-стилістичний, музично-теоретичний, вокально-технічний, виконавський (відповідно до фаху).

Література: 33; 34; 36; 50. URL: 55; 56; 57; 60.

Тема 5.2. Народні пісні, професійні обробки народних пісень

Практичне заняття до теми 5.2. № 80

Практичне заняття присвячене першому прослуховуванню здобувачів: визначення природних якостей співочого голосу, тембру, діапазону, в якому голос звучить природно, без особливих зусиль. У процесі подальших занять виявляємо якості голосу, позитивні й негативні моменти голосоутворення, ступінь «навченості», «музичних здібностей», вміння сприймати і виконувати методичні вказівки викладача. За наявності природного співочого звукоутворення створюємо умови для розвитку, прищеплюємо необхідні вокальні навички, що відповідають традиційній естетиці *bel canto*. Акцентуємо увагу на відмінність мовленнєвого звуку від вокального, вивчаємо будову голосового апарату, основи професійного володіння ним. З'ясовуємо особливості психофізичних даних студентів (у новачків індивідуальний тембр майже не проявляється), прищеплюємо повагу, вміння цінувати індивідуальну красу тембру.

План

1. Виконання народних пісень, професійних обробок народних пісень за вибором здобувачів (сольний спів *a cappella*).
2. Виконання професійних обробок народних пісень у різних сучасних стилях за вибором студентів (із супроводом).

Завдання для самостійної роботи до теми 5.2.

Практичне завдання:

1. Створити аудіо/відео запис народної пісні, або професійної обробки народної пісні за вибором здобувача (сольний спів *a cappella*).

2. Створити аудіо/відео запис народної пісні у сучасному стилі за вибором здобувача (із супроводом мінус).

Завантажити виконане завдання до classroom.

Тема 5.3. Типи співацького дихання. Вправи на розвиток дихання

Практичне заняття до теми 5.3. № 81

1. Типи співацького дихання: 1) ключичне; 2) грудне; 3) діафрагматичне. Найбільш зручним є діафрагматичне дихання, але за медичними дослідженнями діафрагма бере участь при *всіх типах* дихання. У співочому диханні головним є не вдих, а видих. Тип дихання залежить від характеру виконуваного твору: при виконанні ліричних творів використовується більш спокійне, глибоке дихання, твори у швидких темпах потребують короткого, «легкого».

На глибину подиху впливає кількість і розмір пауз, лад, темп, характер вербального тексту, психологічний стан, сценічне положення артиста: лежачи – більш низьке, стоячи чи рухаючись – більш високе (тобто мішаний тип дихання). Використання грудного або черевного типу дихання обирається автоматично в процесі виконання. Слуховий та інтонаційний контроль є координатором потрібного дихання та сили звучання. Виконання вправ на розвиток дихання (обговорення різних вправ за вибором здобувачів і їх виконання).

Завдання для самостійної роботи до теми 5.3.

Робота здобувача полягає в опрацюванні спеціальної методичної літератури, умінні вільно орієнтуватися у фахових термінах, здійснювати аналіз, давати оцінку художнього рівня співу, його відповідності творчим завданням. Із цією метою пропонуються різноманітні творчі завдання для індивідуального розвитку аналітичного мислення.

1. Послідовність ознайомлення з вокальним твором, аналіз і синтез отриманих даних.

2. Які типи співацького дихання існують? Відрізняються вони від типів дихання акторів?

Практичне завдання:

3. Вправи на розвиток активізації дихання, розвиток довжини видиху.

4. Методики для розвитку акторського та співацького дихання (демонструємо ті, що вже апробовані на заняттях з культури мовлення, акторської майстерності тощо).

Література: 1; 2; 12; 14; 15; 18; 19; 20. URL: 6; 13.

Тема 5.4. Народні пісні, естетика співу

Практичне заняття до теми 5.4. № 82

Народні пісні, естетика співу. Основою є кантиленийний спів, характерними рисами українського співу є емоційність, відкритість, щирість виконання у поєднанні з природною ліричною глибиною. Вокальна майстерність з психологічно забарвленим словом, драматичне наповнення, індивідуально неповторна манера чіткої та виразної вимови, ***природне поєднання вокального і мовленнєвого звуку***. Виконання народних пісень різними видами вокалу: академічним, народним, естрадним.

План

Виконуємо:

1. вправи на розвиток довжини дихання;
2. вокальні вправи на чистоту інтонування за прикладом мовленнєвої інтонації;
3. прослуховування українських народних пісень, підготовлених самостійно;
4. аналіз творів і їх виконання;
5. народна пісня літературного походження («Повій вітре на Україну»), пісня (романс) на слова Степана Руданського (1834–1873), ансамблевий спів із супроводом.

Завдання для самостійної роботи до теми 5.4.

Для практичного заняття підготувати:

1. вправи на довжину дихання;
2. вправи на артикуляцію;
3. одну українську народну пісню (бажано в повільному темпі), зробити аналіз музичного та літературного тексту, з'ясувати історію цієї пісні. Запропонувати свій відеокліп із сюжетом на музику цієї пісні.
4. «Народна пісня літературного походження» (пояснити цей термін), тематичний спектр і емоційна тональність пісень літературного походження.
Література: 44; 46; 47; 50; 51; 52. URL: 58; 65.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 5

1. Вправи на довжину дихання.
2. Вокальні вправи на чистоту інтонування.
3. Виконання народних пісень сольо та у складі ансамблю (на початковому етапі ансамблевий спів одноголосний).

МОДУЛЬ 6. ПОЧАТОК (ХАРАКТЕР) УТВОРЕННЯ ВОКАЛЬНОГО ЗВУКУ. РЕЗОНАНСНИЙ СПІВ

Тема 6.1. Три види атаки звуку. Вправи на атаки звуку

Практичне заняття до теми 6.1. № 83

Три види атаки звуку. Вправи на різні атаки звуку, штрихи. Ритм і характер музичного твору Техніка legato. Орфоепія (від грец. orthos – правильний і epos – мовлення) у співі (перенесення звуку з однієї висоти на іншу за допомогою дихання). Техніка staccato (необхідна для виконання творів характерного репертуару). Залежність фразування від посилення дихання (вправи на crescendo і diminuendo), **інтонаційна виразність співу**. Робота над твердою і м'якою атаками проходить у поєднанні з вправами на різні типи дихання. Поєднання вокальної атаки і зміни гучності. Атака з придибом як елемент художньої виразності народних пісень (або творів епохи bel canto XVIII ст.).

Завдання для самостійної роботи до теми 6.1.

1. Види атаки звуку. Вправи на різні атаки звуку.
2. Термінологія: legato, staccato, crescendo і diminuendo, bel canto
3. Виконання вправ на довжину дихання.
4. Опануємо виконання різних типів атаки звуку, штрихи у творах індивідуальної сольної програми (народні пісні та романси, бажано сучасні).

Практичне завдання:

5. Підготувати матеріал з історії жанру романсу, українського романсу.
6. Загальні та відмінні риси народної пісні та романсу.

Література: 3; 5; 12; 14; 17; 20. URL: 11; 13.

Тема 6.2. Жанр романсу: теорія, історія, сучасність

Практичне заняття до теми 6.2. № 84

Жанр романсу: теорія, історія, сучасність. Опрацювання спеціальної літератури, фахової термінології, здійсненні аналізу музичних творів. Оцінка художнього рівня твору і його виконання, творче завдання співака-актора (відповідно до драматичної дії).

План

Пропонуються різноманітні творчі завдання для індивідуального розвитку аналітичного мислення:

1. у чому відмінність пісні від романсу?
2. якість акомпанементу, музичний інструмент, що супроводжує спів, впливає на художню цінність романсу?

3. в яких театральних виставах лунали романси?

4. визначення «пісні-романсу» вжив М. Лисенко. Наскільки цей термін відповідає сучасному романсу? Найважливішою рисою, яка визначає пісню-романс як один із жанрів фольклору, є усність побутування – довговічне поширення в усній народній традиції. Саме це відрізняє її від романсів, створених професіональними композиторами, серед яких лише окремі зразки наближаються своїми художньо-стилістичними рисами до народних пісень, міцно увійшли в побут, збагативши скарбницю українського фольклору. Наприклад, такі всім відомі пісні:

«Дивлюсь я на небо» (музика Л. Александрової);

«Нащо мені чорні брови» (музика Д. Бонковського);

«Тихесенький вечір» (музика К. Стеценка);

«Тихо над річкою» (музика П. Батюка).

5. Співаємо ці пісні романси (ансамблевий спів без попередньої підготовки).

Мета – перевірити, наскільки швидко запам'ятовується літературний тест.

Література: 5; 12; 14; 20. URL: 10; 11.

Завдання для самостійної роботи до теми 6.2.

Створити запис однієї пісні (з тих, що звучали на практичному занятті) за особистим вибором у супроводі (мінус), запис додати до завдання в classroom.

Тема 6.3. Резонаторна система. Резонансний спів

Практичні заняття до теми 6.3. № 85

1. Резонаторна система – система уявлень про взаємопов'язані між собою акустичні, фізіологічні та психологічні закономірності освіти та сприйняття співочого голосу. Високі естетичні та вокально-технічні якості за рахунок максимальної активізації резонансних властивостей голосового апарату.

2. Резонансний спів як проблема у сучасній вокальній педагогіці. Формування фонетико-акустичного методу. Творчість Олександра Мишуги. Вокально-педагогічна практика М.Е. Донець-Тессейр, М. Микиши, теоретичні основи резонансного співу.

Завдання для самостійної роботи до теми 6.3.

Фольклористи зараховують романс до народнопісенної творчості, музикознавці та літературознавці — як жанр професійної музики та поезії. Драматурги стверджують, пісня-романс є **найкращим проявом душі сценічного героя**. Робота здобувачів полягає в опрацюванні спеціальної літератури, здійсненні аналізу музичних творів.

1. Резонаторна система, резонансні властивості голосового апарату.

2. Резонансний спів. Фонетико-акустичний метод.

Практичне завдання:

3. Опрацювання романсів індивідуального репертуару.

4. Пісня-романс «Тихо над річкою» (музика П. Батюка), аналіз музики та тексту. Співати в сучасній обробці з акомпанементом (мінус) (завдання для всієї групи, бажано співати двоголосно). Музичний супровід за посиланням: <https://xminus.me/track/282844/тихо-над-річкою>

Література: 37; 44; 46; 52.

Тема 6.4. Сучасний романс

Практичне заняття до теми 6.4. № 86

Сучасний романс. Сучасний український романс (класичний і естрадний). Різноманітні творчі завдання для індивідуального розвитку:

1. Відмінність сучасного романсу від класичного (українського професійного солоспіву).

2. В Україні вже в ХІХ столітті *романс* існував як авторська пісня, але був відомим із ХVІІ століття (міські варіанти пісень селян або композиції в народнопісенному стилі) (яке походження романсу? В якому столітті? Мета?).

План

1. Виконуємо: народну пісню літературного походження («Повій вітре на Україну») пісня-романс на слова Степана Руданського (1834–1873) (ансамблевий спів, за участі одного-двох солістів).

2. Виконуємо: пісню-романс «Тихо над річкою» (музика П. Батюка). Співати в сучасній обробці з акомпанементом (мінус, завдання для всієї групи, бажано двоголосний спів).

Завдання для самостійної роботи до теми 6.4. (6 год.)

Практичне завдання:

1. Самостійно опрацювання народної пісні-романсу літературного походження («Повій вітре на Україну») на вірші Степана Руданського
2. Самостійно опрацювання пісні-романсу «Тихо над річкою» (музика П. Батюка). Співати в сучасній обробці з акомпанементом (мінус).

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 6

Модульний контроль виконавських навичок сольного і ансамблевого співу, здобутих на попередніх практичних заняттях:

1. Виконання народної пісні літературного походження («Повій вітре на Україну») пісня-романс на слова Степана Руданського (1834–1873) (ансамблевий спів).
2. Виконання пісні-романсу «Тихо над річкою» (музика П. Батюка). Співати в сучасній обробці з акомпанементом (мінус) (завдання для всієї групи, але співати сольо).

МОДУЛЬ 7. ВОКАЛЬНА ДИКЦІЯ. ОХОРОНА І ГІГІЄНА ГОЛОСУ

Тема 7.1. Дикція і артикуляція. Вправи на розвиток співочої дикції

Практичне заняття до теми 7.1. № 87

1. Вокальна дикція і артикуляція. Гарна дикція є ознакою високої співочої культури. Від якості слова залежить виразність співу, його художні вартості. Формування звуку у вокальному мистецтві називається вокальною технікою, формування слова – дикцією. *Артикуляція* (лат. articulatio, від articulo – «розчленовую») – робота органів мовлення, спрямована на продукування звуків. Робота над: внутрішньою артикуляцією (м'язи глотки, м'яке піднебіння, корінь язика), пов'язана із формуванням вокальних голосних; зовнішньою артикуляцією (активність губних м'язів, нижньої щелепи, кінчика язика), що пов'язане з формуванням приголосних. Застосовуються вправи для розвитку дикції (скоромовки, спів, вправи на склади тощо).

2. Охорона і гігієна голосу. Акустичне, фоніатричне, лор-діагностичне обстеження, експертиза приміщень; екологічна культура, раціональне харчування, загартування, дихальні вправи; профілактика шкідливих звичок, професійне ставлення до свого інструменту (голосу). Звички надмірного використання голосу.

План

1. Вокальна дикція і артикуляція, у чому різниця цих термінів?
2. Вплив дикції та артикуляції на якість вокалізації.
3. Термін «дикція» як ознака деяких елементів художньої виразності мови або особливостей вимови артиста.
4. Дикційні вправи.
5. Охорона і гігієна голосу.
6. Реабілітація і відновлення голосу після хвороби або травми.

7. Створення умов для якісної творчої роботи в режимі голосового навантаження.

8. Запобігання надмірному використанню голосу.

Практичне завдання:

9. Ансамблевий спів: по групам (жіночі голоси / чоловічі голоси)

Завдання для самостійної роботи до теми 7.1.

Самостійна робота здобувача складається з вивчення музичного тексту творів і вправ, професійної термінології, етики використання і запобігання надмірного використання голосу актора, вивчення нормативних документів про охорону праці відповідно до професійного напрямку.

Література: 34; 40; 48. 56; 57; 60; 62.

Тема 7.2. Вокальна музика кіно і театру

Практичне заняття до теми 7.2. № 88

Вокальна музика кіно і театру. Жоржу Мельєс, перша у Франції кіностудія (1896) ігрові фільми, авангардний вклад французького композитора Еріка Саті в музичний супровід. Перші музичні фільми.

З 1907 р. в Україні регулярно виробництво кінофільмів (Київ, Одеса, Харків, Катеринослав). Екранізація театральних вистав. Музичні фільми («Наталка-Полтавка», «Богдан Хмельницький» та ін.) за участі акторів українського театру (М. Садовський, М. Заньковецька, І. Мар'яненко тощо).

План

Виконуємо окремі номери «Наталки-Полтавки» з музичним супроводом.

1. «Віють вітри», пісня Наталки з 1 дії опери М. Лисенко.

2. «Ой, під вишнею» пісня Виборного з 1 дії.

3. «Сонце низенько» пісня Петра з 2 дії.

Бажано перед співом подивитись уривки з музичного фільму, зробити аналіз співу, акторського завдання, створити ситуаційну мізансцену, в якій приймає участь вся група (дійовість зовнішня – *ситуаційна*), а у соліста – внутрішня (психологічна).

Завдання для самостійної роботи до теми 7.2. (6 год.)

Створити аудіо або відео запис виконання одного вокального номеру з опери «Наталка-Полтавка» Лисенко. Звернути увагу на темброве наповнення фокальних фраз, на розмітку дихання, смислові акценти, характер виконання.

Тема 7.3. Профілактика захворювань голосового апарату, професійна гігієна голосу

Практичне заняття до теми 7.3. № 89

Історичний аспект проблеми вивчення голосу. Профілактика захворювань голосового апарату, професійна гігієна голосу. Дисфонія голосового апарату. Фонопедична терапія при дисфонії. Особливості лікування. Перенавантаження голосу, «звичайний кашель». Професійні порушення голосу. Специфіка голосового режиму. Поняття фонастенії, її види та прояви, методи профілактики. Афонія. Методи лікування та відновлення після порушень голосу. Значення побутового режиму співака та загальні норми гігієни голосу.

Практичні завдання:

Ансамблевий спів українських народних пісень і романсів. Культура ансамблевого співу. Дикція та орфоепія в ансамблі. Специфіка вимовляння приголосних і голосних в ансамблевому співі.

Завдання для самостійної роботи до теми 7.3.

1. Загальні норми гігієни голосу
2. Перевантаження голосу (які його прояви?)
3. Афонія, дисфонія. Як відновити голос?
4. Історичний аспект. З якого часу дослідження голосу отримали наукове обґрунтування?
5. Які професійні порушення голосу ви знаєте?
6. У чому полягає специфіка охорони голосу в професійній діяльності? (Окремі аспекти трудової дисципліни).
7. Режим роботи актора, профілактика порушень голосу і слуху.
8. Вікові особливості трансформації голосу.
9. Діагностика порушень голосу і слуху.
10. Різновиди і причини голосових розладів.

Практичне завдання:

11. Працювати над пластикою кантилени, виразністю фразування. Створити аудіо і відео запис свого співу, для самостійного аналізу помилок.

Література: 1; 2; 4; 7; 16; 18. URL: 4; 5.

Тема 7.4. Вокальні вправи, дикційні; сольний, ансамблевий спів

Практичне заняття до теми 7.4. № 90

Основи техніки вокально-ансамблевого співу. Види музичного слуху. Розвиток гармонічного і мелодичного видів слуху. Почуття ансамблю як творча єдність у виконанні музичного твору та створення художнього образу. Ансамблевий спів у театральному мистецтві: спів як компонент характеристики героя, музика – як частина драматургії. Проблема співвідношення музики та слова. Ансамбль (хор) і сценічна дія.

План

1. Основи техніки вокально-ансамблевого співу;
2. Розвиток гармонічного і мелодичного видів слуху;
3. Почуття ансамблю як творча єдність;
4. Ансамблевий спів у театральному мистецтві;
5. Проблема співвідношення музики та слова;
6. Ансамбль (хор) та сценічна дія.

Практичне завдання:

1. Ансамблевий спів, культура ансамблю, дикція в ансамблі – розвиток практичних навичок.
2. Спів дуєтом творів ансамблевого репертуару.

Завдання для самостійної роботи до теми 7.4.

Творча робота:

- 1) створити список українських кінофільмів і театральних вистав, що озвучено народними піснями і романсами (бажано згадати акторів, що їх виконували, та режисерів)
- 2) перелічити всі види музичного слуху.

Практичне завдання:

Робота над вокальними творами особистого й ансамблевого репертуару групи (співати без супроводу, читати літературний текст окремо від співу, додавати супровід. Зробити аудіозапис свого співу із супроводом).

Аналіз виконання: якість дикції, звуковедення, фразування, смислові акценти, темброве наповнення тощо.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 7

Модульний контроль виконавських навичок сольного і ансамблевого співу, здобутих на попередніх практичних заняттях. Сольне виконання індивідуальної програми та участь у ансамблевому співі. Спів а cappella та з акомпанементом (мінус).

МОДУЛЬ 8. МОВЛЕННЯ У СПІВІ. КАНТИЛЕНА (CANTILENA)

Тема 8.1. Культура мови у співі. Правила орфоепії

Практичне заняття до теми 8.1. № 91

Практика побутового, фольклорного музикування. Диференціація мовленнєвої та співацької техніки звукоутворення. Специфічні вокальні прийоми, що відповідають фонетичним, мовно-артикуляційним особливостям текстів, і закономірностям вокального інтонування. Цілісність семантичного, виразно-емоційного компонентів і техніки звукоутворення.

Для кантиленного співу характерно подовжене звучання голосних, швидке «втручання» приголосних. Вимова приголосних (не зловживати сонорними приголосними «р», «м», «л», «н», «ж», «з», особливо наприкінці

слова). Вправи на розвиток співочої дикції. Орфоепія у співі вивчає закони вимови голосних, приголосних і йотованих фонем. Поєднання виразності співу з фонетичною чистотою і літературністю мови.

План

1. Артикуляційний апарат співака / актора.
2. Мовленнєва і співоча техніка звукоутворення.
3. Збагачення мовленнєвої діяльності, її змістовного насичення, емоційного забарвлення та артикуляційної диференціації.
4. Цілісність семантичного, виразно-емоційного компонентів і техніки звукоутворення.

Практичне завдання:

1. Послідовна робота над репертуаром від ансамблевого виконання творів до прослуховування підготовлених самостійно вокальних творів підготовлених самостійно.
2. Аналіз виконання: якість дикції, звуковедення, фразування, смислові акценти, темброве наповнення тощо.

Завдання для самостійної роботи до теми 8.1.

Самостійна робота здобувачів є однією з основних частин роботи із засвоєння вокально-технічних навичок виконання. Невірно виконана вокалізація під час самостійного опрацювання вокального матеріалу може звести нанівець всю попередню роботу і навіть нашкодити голосовому апарату. Бажано вокальні вправи виконувати в присутності викладача.

Самостійна робота здобувача складається з вивчення музичного та вербального тексту творів і різноманітних вправ. Також важливою складовою самостійної роботи студентів є прослуховування записів відомих майстрів співу, акторського співу в театральних виставах, що сприяє формуванню гарного смаку та звукового відчуття.

1. Вправи на довжину дихання, високу співочу позицію;
2. Вправи на дикцію, артикуляцію звуку;
3. Аналіз та вивчення вокальних творів, що виконуються під час практичних занять (емоційна виразність, художній спів);
4. Прослуховування записів відомих майстрів співу, акторського співу в театральних виставах.

Література: 38; 40; 41; 44; 49. URL: 65.

Тема 8.2. Вокальні вправи, дикційні; ансамблевий спів

Практичне заняття до теми 8.2. № 92

1. Опрацювання навчального репертуару в контексті виконавських завдань.
2. Жанрова основа, стильові особливості музичних творів.

Практичне завдання:

3. Інтерпретація твору, сценічне виконання, режисерське рішення.
4. Емоційність і виконавська логіка художнього образу твору.
5. Ансамблевий спів (з окремим завданням для різних груп голосів)

Завдання для самостійної роботи до теми 8.2.

Написати творчу роботу на тему: «Музичні жанри драматичного театру» (не менше 2 стор. А4), надати приклади із сучасних вистав українських театрів.

Практичне завдання:

1. Робота над музичними творами особистого репертуару.
2. Робота над творами, що входять до переліку ансамблевого співу.

Тема 8.3. Кантиленна манера співу

Практичне заняття до теми 8.3. № 93

Основним видом голосоведіння у співі є кантилена. Кантиленна манера співу. Принцип кантиленного співу. При переході від одного звуку до іншого, від першої ноти до наступної, голос має звучати однаково, на мовленнєвій або співочій опорі, потрібно зберігати однорідність звучання. Кантиленні мелодії в кожній національній школі мають свої характерні особливості, але ***техніка кантиленного співу єдина для всіх вокальних шкіл***. Кантиленний спів пов'язаний не тільки зі співом legato, але й якістю звукоутворення.

План

1. Кантиленна манера співу;
2. Принцип кантиленного співу;
3. Національний характер кантилени;
4. Техніка кантиленного співу, якість звукоутворення.

Завдання для самостійної роботи до теми 8.3.

Теоретичне завдання:

1. Вправи на довжину дихання, високу співочу позицію;
2. Вправи на дикцію, артикуляцію звуку.

Практичне завдання:

3. Аналіз і вивчення вокальних творів, що виконуються під час практичних занять;
4. Прослуховування записів відомих майстрів співу, аналіз акторського співу в театральних виставах.

Література: 33; 37; 52. URL: 64; 65.

Тема 8.4. Вокальні вправи, дикційні; сольний і ансамблевий спів

Практичне заняття до теми 8.4. № 94

План

1. Опрацювання навчального репертуару в контексті виконавських завдань.
2. Жанрова основа, стильові особливості музичних творів.
3. Інтерпретація твору, сценічне виконання (поєднання співу з драматичним текстом).
4. Емоційність і виконавська логіка художнього образу твору.

Завдання для самостійної роботи до теми 8.4.

Теоретичне завдання:

1. Опрацювання навчального репертуару в контексті виконавських завдань.
2. Жанрова основа, стильові особливості музичних творів.
3. Інтерпретація твору, сценічне виконання (поєднання співу з драматичним текстом, акторське втілення образу).
4. Емоційність і виконавська логіка художнього образу твору.

Практичне завдання:

1. Повтор і ретельне опрацювання музичного матеріалу практичного заняття (особистий репертуар, ансамблевий репертуар)
2. Спів без супроводу, спів з оркестровим супроводом (мінус). Завдання для окремих здобувачів можна варіювати в залежності від рівня вокальної підготовки та вікової різниці.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 8

Прослуховування всього опанованого здобувачами репертуару. Підбиття підсумків проведеної роботи, визначення рівня теоретичної підготовки. Оцінювання якості виконання вокальних творів сольо та в ансамблі, рівня теоретичної підготовки. Проведення диференційованого заліку з публічним виконанням вокального репертуару.

4.1. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ

(за формами контролю)

1 СЕМЕСТР

№ з/п	Назви виду роботи, способи набуття знань	Бали за 1 заняття	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)
			1 модуль	2 модуль	3 модуль	4 модуль
1	Практичні заняття	2	7x2=14	7x2=14	7x2=14	7x2=14
2	Самостійна робота	3	3	3	3	3
3	Модульна контрольна робота	4	1x4=4	1x4=4	1x4=4	1x4=4
	Усього за модуль		21	21	21	21
	Іспит	16				
	Разом з дисципліни	21+21+21+21+16 = 100 балів				

2 СЕМЕСТР

№ з/п	Назви виду роботи, способи набуття знань	Бали за 1 заняття	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)
			1 модуль	2 модуль	3 модуль	4 модуль
1	Практичні заняття	2	7x2=14	7x2=14	7x2=14	7x2=14
2	Самостійна робота	3	3	3	3	3
3	Модульна контрольна робота	4	1x4=4	1x4=4	1x4=4	1x4=4
	Усього за модуль		21	21	21	21
	Залік	16				
	Разом з дисципліни	21+21+21+21+16 = 100 балів				

5. ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ або ЗАЛІКУ з розділу «Мовний тренінг»

Дисципліна «Голосовий тренінг» (Мовний тренінг) здається здобувачами, що вчать за ОПП «Режисура», лише практично. Наприкінці другого семестру готується відкритий практичний показ із дисципліни, де студенти курсу демонструють членам кафедри та запрошеним гостям оволодіння практичними навичками мовного тренінгу. Практичний показ готується здобувачами самостійно, викладач лише режисує та допомагає здобувачам із підбором музики, реквізиту тощо. Кожен зі студентів має можливість на показі проявити себе та показати опановану за навчальний рік техніку мовлення. Творчий показ складається з двох блоків: мовний тренінг (оволодіння диханням, голосом, орфоепією, дикцією) і практична частина (техніка мовлення в етюдах чи прозовому уривку).

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ (ЗАЛІКУ) з розділу «Вокальний тренінг»

1. Актуальність навчальної дисципліни «Вокальний тренінг».
2. Синтетичні мистецтва і роль співака-актора.
3. Кантилений спів. Національний характер кантиленного співу.
4. Музичний стиль вокальної музики в театральних драматичних виставах.
5. Мовленнєва і співацька техніка звукоутворювання.
6. Орфоепія у співі.
7. Спів – це характеристика героя, а музика? (Навести приклади).
8. Український романс: теорія, історія та сучасність.
9. Чим відрізняється народна пісня від романсу?
10. Дикція і артикуляція.
11. Типи співочого дихання. Види атаки звуку.
12. Термінологія: legato, staccato, crescendo, diminuendo, bel canto
13. Стиль bel canto.
14. Будова голосового апарату
15. Види атаки звуку, як ними користуватися?
16. Перші музичні фільми в Україні.
17. Запобігання надмірному використанню голосу.
18. Створення умов для якісної роботи голосу.
19. Тембри голосів: чоловічі, жіночі, дитячі.
20. Резонаторна система співу.
21. Резонансний спів.
22. Гігієна голосу.
23. Профілактика професійних захворювань голосу.
24. Методики розвитку довжини дихання або гімнастика для дихання (К.П. Бутейко, О.М. Стрельнікової, М.І. Корпан тощо).
25. Актор і його голос (професійні вимоги до якості акторського голосу).

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ

Відповідь здобувача оцінюється на:

- **Оцінку А (90-100)** – якщо повно та глибоко, розгорнуто, правильно та обґрунтовано викладено матеріал:
  - володіє практичною та теоретичною частиною навчальної дисципліни
  - немає недоліків в мовленні.
- **Оцінку В (82-89)** – якщо правильно та обґрунтовано викладено матеріал:
  - здобувач виявляє знання усієї програми навчальної дисципліни;
  - відображає чітко знання термінів, наявні незначні неточності у виконанні практичних завдань.
- **Оцінку С (74-81)** – якщо правильно викладено матеріал:
  - відображає знання термінів, логічно формулює відповідь, але наявні незначні недоліки у розкритті змісту понять, наявні неточності у виконанні практичних завдань.
- **Оцінку D (64-73)** – якщо здобувач має поверхневі знання щодо дисципліни, не оволодів повною мірою технікою мовлення.
- **Оцінку Е (60-63)** – якщо відповідь здобувача є поверхневою, не оволодів мірою технікою мовлення.
- **Оцінку FX (35-59)** – не знає основних положень навчальної дисципліни та принципів аналізу розбору тексту
- **Оцінку F (1-34)** – якщо здобувач не відвідував заняття, не відпрацював їх, не проявляв бажання пізнавати навчальну дисципліну.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену/заліку, курсового проекту (роботи), практики
		90–100
82–89	B	Добре
74–81	C	
64–73	D	Задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Публікації науково-педагогічного працівника за розділом навчальної дисципліни «Мовний тренінг»:

1. Рудніцька Олександра. Методологічні аспекти формування мовленнєвої культури студентів-першокурсників, майбутніх акторів. Науковий Вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. і.К. Карпенка-Карого: Збірник наукових праць/Київський нац. ун-т театру, кіно і телебачення імені І. Карпенка-Карого: редкол.: О.І. Безгін (голова) та ін. Київ, 2018 р. Вип. 22. 198 с. Розділ Мистецька педагогіка: (С. 162-166).
2. Рудніцька Олександра. Логічний аналіз тексту як початковий етап навчання сценічної мови першокурсників // Науковий Вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. і. К. Карпенка-Карого: Збірник наукових праць/Київський нац. ун-т театру, кіно і телебачення імені І. Карпенка-Карого: редкол.: О.І. Безгін (голова) та ін. Київ, 2018 р. Вип. 23. 234 с. Розділ Мистецька педагогіка: (С.185-190).

Публікації науково-педагогічного працівника за розділом навчальної дисципліни «Вокальний тренінг» :

1. Вежневцев І. Л. Символізм віршів П. Елюара в камерно-вокальних творах Франсіса Пуленка. Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство: наук. журн. Вип. 1(8). Київ : Міленіум, 2017. С. 165–170.
2. Вежневцев І. Л. Наративна складова жанру «музичний портрет» в творчості Ф. Пуленка. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв : зб. наук. пр. Вип. 6. Харків : ХДАДіМ, 2017. С. 112–118.
3. Вежневцев І. Л. «Музичний портрет», жанри *mélodies* і *chanson* в камерно-вокальної творчості Франсіса Пуленка. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: зб. наук. пр. Вип. XXXXI, 2018. Київ : Міленіум, 2018. С. 201–209.
4. Вежневцев І. Л. Еволюція жанру музичного портрета у творчості Франсіса Пуленка: наратив та візуалізація. Текст і образ: актуальні проблеми історії мистецтва: наук. електр. журн. Вип. 1(3). Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2017. С. 14–19.
5. Вежневцев І. Л. Екфразис синтезу мистецтва в жанрі музичного портрета // World Science: наук. електр. журн. Вип. 1 (29), 6. Dubai: ROST, 2018. С. 84–88.
6. Вежневцев І. Л., Каблова Т. Б. Музичний портрет в контексті синтезу мистецтв // International Scientific and Practical Conference, World Science: наук. журн. Вип. 1(29), 6. Варшава, 2018. С. 9–12.
7. Вежневцев І. Л. Інтерпретація художніх текстів у інтермедіальному вимірі. Франсіс Пуленк «Заручини жартома». Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. 2020. № 3. С. 193–199.

8. Вежневць І.Л. Інтермедіальність і інтерпретація «Коротка соломинка» Ф. Пуленка. Мистецтвознавчі записки № 39, 2021 (червень), розділ Музичне м-в, Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. 2021.
9. Вежневць Ірина. «Музичні портрети» у творчості Франціска Пуленка»: монографія. Київ: НАКККіМ, 2020. 192 с.
10. Вежневць І.Л. Проблеми художнього перекладу камерно-вокальної музики. Діяльність продюсера в культурно-мистецькому просторі ХХІ століття: досягнення, інновації, перспективи. Зб. наукових праць / Упор., наук. ред., відп. за вип. : С. Садовенко. Київ : НАКККіМ, 2023. С. 8–12.
11. Вежневць І.Л. Вокальний цикл Мануеля де Фальї «Trois Melodies»: інтертекстуальний аналіз. Київ : НАКККіМ, 2024

Основна література з розділу «Мовний тренінг»
Основна література (базова)

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: посібник / заг. ред. О.Сербенської. Львів : Світ, 1994. 152 с.
2. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. 232 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінь : Перун, 2003. 896 с.
5. Винницький В.М. Наголос у сучасній українській мові. Київ, 1984.
6. Гладішева А.О. Сценічна мова. Дикційна та орфоепічна нормативність. Київ : КНУТКіТ, 2007. 266 с.
7. Карасьов М.М. К.С. Станіславський і сценічна мова. Київ : Мистецтво, 1963. 160 с.
8. Нечаєнко Т.В. Словесна дія: основи техніки мовлення : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. культури і мистецтв. Київ : ДАКККіМ, 2000. 138 с.
9. Орфоепічний словник української мови: У 2 т. / уклад. М.М. Пещак та ін. Київ : Довіра, 2001–2003.
10. Пономарів О. Культура слова: мовностилістичні поради: навч. посібник. 2-ге вид. стереотип. Київ : Либідь, 2001. 240 с.
11. Раденко Ю. В. Сценічна мова: навч. посіб. Київ : Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, 2015. 318 с.: іл.
12. Станіславський К. Робота актора над собою / Факсимільне видання. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. 671 с.
13. Українське акторське мистецтво: традиції і сучасність / Ін-т мист., фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського. Київ : Наукова думка, 1986. 164 с.
14. Сербенська О. Культура усного мовлення : практикум : навч. посіб. Львів: Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 232 с.
15. Сидоренко Г.К. Українське віршування. Від найдавніших часів до Шевченка. Київ : Вид-во Київського ун-ту, 1972. 140 с.

16. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л.О. Пустовіт та ін. Київ : Довіра, 2000.
17. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Орфоепія. Графіка і орфографія : навч. посіб. Київ : Вища школа, 1995.
18. Черкашин Р.О. Художнє слово на сцені. Київ : Вища школа, 1989. 327 с.
19. Шлемко О. Д. Сценічна мова: Методика сценічного виконання гумористичних творів : методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів освітнього ступеня «Бакалавр» зі спеціальності 026 «Сценічне мистецтво». Київ: НАКККІМ, 2021. 40 с.

Допоміжна література:

20. Ващенко В.С. Мова Тараса Шевченка. Харків, 1963.
21. Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика : вибрані твори; пер. з нім. ; упоряд. та передмова Д. Наливайка. Київ : Юніверс, 2001.
22. Єлісовенко Ю. Ораторське мистецтво: постановка голосу й мовлення : навч. посібник / Ю. Єлісовенко. Київ : Атіка, 2008.
23. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Сологуб Н.М. Довідник з культури мови. Київ, 2005.
24. Зайцев В. П. Режисура естради та масових видовищ : навч. пос. Київ : Дакор, 2003. 304 с.
25. Іванишин В. Радевич-Винницький Я. Мова і нація: тези про місце і роль мови в національному відродженні України. Вид. третє, доп. і перероб. Дрогобич : Відродження, 1992.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

26. Гладішева А.О. Слово в театрі, 2006. Електронний ресурс. URL: <http://kulturamovu.univ.kiev.ua/КМ/pdfs/Magazine22-20.pdf>.
27. Грицько Бойко. Бруднуля. Вірші для першокласників. Електронний ресурс. URL: <https://mala.storinka.org/грицько-бойко-вірші-для-дітей-збірка-бруднуля-веселинки.html>
28. Довженко Олександр. Зачарована Десна. Кіноповість. Електронний ресурс УКРЛІБ/ Бібліотека української літератури. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=866>
29. Логопедичний сайт. Логопедична школа Альони Король. Артикуляційна гімнастика для губ. Електронний ресурс. URL: <https://www.logoclub.com.ua/zvukovimova/artikulyatsijna-gimnastika/44-artikulyatsijni-vpravi-dlya-gub>
30. Логопедичний сайт. Логопедична школа Альони Король. Артикуляційна гімнастика для нижньої щелепи. Електронний ресурс. URL: <https://www.logoclub.com.ua/zvukovimova/artikulyatsijna-gimnastika/35-vpravi-dlya-nizhnoji-shchelepi>
31. Петрик Т.Д. Методологічні аспекти формування навичок сценічного читання в роботі над літературним твором. Електронний ресурс. URL: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/ped_2010_2/100-106.pdf, – 2010.

32. Щетинін М. Н. Дихальна гімнастика А.Н. Стрельнікової. Електронний ресурс. URL: <https://www.rulit.me/books/dyhatelnaya-gimnastika-a-n-strelnikovoij-read-238573-11.html>

7.2. Основна література з розділу «Вокальний тренінг» **Основна література (базова)**

33. Антонюк В. Г. Постановка голосу [посібник для музичних вузів]. Київ: Українська ідея, 2000. 68 с.
34. Березан О. І. Органи мовлення: анатомо-фізіологічні та клінічні аспекти. Полтава: РА Бойко, 2005. 92 с.
35. Бойко А. Вокальний стиль *Bel canto* як провідний метод сучасної освіти. Наукові записки. Серія : Педагогічні науки. Вип. № 139. Харків, С. 221–225.
36. Боярчук О. Д. Анатомія, фізіологія и патологія органів слуху та мови: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Луганськ: Альма-матер, 2008. 175 с.
37. Булат Т. Український романс. Київ: Наукова думка, 1979. 317 с.
38. Бичко А.К. та ін. Теорія та історія світової та вітчизняної культури: Курс лекцій. Київ : Либідь, 1992
39. Гладишева А. О. Сценічна мова. Дикційна та орфоепічна нормативність. Міністерство культури України. Київський державний інститут театрального мистецтва ім. Карпенка-Карого, 1996. 264 с.
40. Гринь Л.О. Діагностика сформованості вокальної майстерності майбутнього актора музично-драматичного театру. Наукове видання. Методичні рекомендації. Загальна редакція Г.В. Локарева. Запоріжжя: ЗНУ, 2014. 85 с.
41. Гнидь Б. П. Історія вокального мистецтва: підручник. Київ: НМАУ, 1997. 320 с.
42. Давидов М. А. Виконавське музикознавство: енциклопедичний довідник. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2010. 400 с.
43. Комісаров О. В. Початкове навчання співу на фонетичній основі української мови. Київ : ІСДО, 1995. 88 с.
44. Корзун В.В. Художня інтерпретація музичних творів як вищий щабель виконавської майстерності. *Наукові записки : зб. наук. праць. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова*. Київ, 2014. Вип.120. С 74-79.
45. Малишев Ю.В. Солоспіви: нариси та нотатки про українську вокальну лірику.-Київ : Музична Україна, 1968. 219 с.
46. Сюта Б. О. Українська музична культура. Погляд крізь віки. Київ: Музична Україна, 2014. 592 с.
47. Люш Д. Розвиток і охорона співацького голосу. Київ: Музична Україна, 1988. 138 с.

48. Саїк Г.Ф. Формування виконавської майстерності у студентів на основі активізації емоційно-естетичного переживання музики: дис.... канд. пед. наук: 13.00.02. Київський нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2000.
49. Хоменко А.Б. Основні захисні механізми голосової функції, імпеданс. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки*, 2015. № 2. С. 83-87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2015_2_18
50. Цюпа Н.П. Методичні аспекти роботи над вокальним диханням (за методикою І. Прянішнікова). «*Молодий вчений*», № 3 (55), 2018.
51. Шреер О.Я. Українська пісня-романс в її джерелах і розвитку (XVII-XVIII ст.). Київ : Муз. Україна, 1947. 125 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

52. Електронний каталог Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв URL: <http://library.nakkkim.edu.ua>
53. Електронна бібліотека URL: <http://www.info-library.com.ua>
54. Етика та естетика мистецтва. Синтетичні мистецтва URL: https://pidru4niki.com/14360106/etika_ta_estetika/sintetichni_mistetstva
55. Захворювання голосового апарату (сайт) URL: <http://лор.net>
56. Гігієна голосу (музичний сайт) URL: <http://vocal.in.ua/gigiena-golosa/>
57. Коменда О. Музика мови і мовлення в концепції українського національного мово-стилю Олександра Козаренка URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153586381.pdf>
58. Лімін В. Формування вокальної культури у студентів інститутів мистецтв на засадах художньо-мистецьких традицій. Молодь і ринок. 2011. No. 10. С. 159–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2011_10_39
59. Малахова А. Анатомо-фізіологічний механізм голосоутворення. URL: <https://vseosvita.ua/library/statta-anatomo-fiziologicnij-mehanizm-golosoutvorena-133805.html>
60. Музична скриня URL: [Музична скриня \(music-ukr.blogspot.com\)](http://music-ukr.blogspot.com)
61. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
62. Словник-довідник музичних термінів за книгами ЮЄ. Юцевич URL: <http://term.in.ua>
63. Українська культура [Електронна копія] : коротка історія культурного життя українського народу: курс, читаний в укр. нар. ун-ті. Іван Огієнко URL: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=323>
64. Пісні та романси (мінус в різних тональностях) URL: <https://xminus.me/>
65. Методики дихання: Бутейко, Стрельнікової, Корпан URL: <https://newsyou.info/2022/12/dixannya-bez-nerviv-vibirayemo-dixalnu-gimnastiku>